

ХОРХЕ ЛУИС БОРХЕС

КРЪГЛИТЕ РАЗВАЛИНИ

Превод от испански: Десислава Николаева, 2004

chitanka.info

А ако престане да те сънува...

„Алиса в
Огледалния свят“, VI

Никой не го видя как стъпи на брега във вселенската нощ, никой не видя бамбуковата лодка, която потъна в свещената тиня, но след няколко дни всички знаеха, че мълчаливият човек идва от юг и че родното му място е едно от безбройните села, пръснати по стръмния планински склон нагоре по реката, там, където езикът зеен не е замърсен от гръцки и където рядко се среща проказата. Всъщност мрачният човек целуна тинята, изкатери се на брега, без да разгръща (вероятно не ги усещаше) режещите треви, които израниха тялото му, и се довлече зашеметен и целият в кръв до кръглото място, над което се издига каменна фигура на тигър или на кон — някога с цвета на огъня, а сега с цвят на пепел. Това са останките на храм, погълнат от отдавнашни пожари и осквернен от блатистата джунгла, храм, чийто бог хората вече не почитат. Странникът легна под статуята. Събуди го обедното слънце. Не се учуди, като забеляза, че раните му са зараснали; затвори бледите си очи и заспа — не от изтощение, а защото такава бе волята му. Знаеше, че този храм е мястото, предопределено от неотклонимата му цел; знаеше, че неумолимите дървета не са успели да задушат развалините на друг подходящ храм надолу по реката, също на изгорени и мъртви богове; знаеше, че негов пръв дълг е да спи. Към полунощ го събуди безутешният крясък на птица. Следи от боси нозе, няколко смокини и една делва му разкриха, че хората от околността са бдели с уважение над съня му и го молят за покровителство или се боят от магиите му. Усети студените тръпки на страха, откри в разрушената стена една погребална ниша и се прикри с листа от неznайни дървета.

Целта, която преследваше, макар и свръхестествена, не бе непостижима. Искаше да сънува човек: искаше да го сънува в пълната му завършеност и да го въведе в реалността. Този фантастичен замисъл поглъщаше цялата му душа; ако някой го запиташе за името му или за каквато и да е подробност от предишния му живот, той не би

могъл да отговори. Нравеха му се необитаемият разорен храм, защото беше само частица от зримия свят, и близостта на дърварите, защото те се бяха нагърбили да задоволяват скромните му нужди. Оризът и плодовете, поднесени като дар, бяха достатъчна храна за тялото му, отдадено на едно-единствено усилие — да спи и да сънува.

Отначало сънищата бяха хаотични; малко по-късно станаха смислени. Странникът сънуваше, че се намира в средата на кръгъл амфитеатър, който сякаш беше опожареният храм: рой мълчаливи ученици се трупаха по стъпалата; лицата им се рееха в пространството на много векове разстояние и на звездна височина, но се виждаха съвсем отчетливо. Човекът ги обучаваше по анатомия, космография, магия: учениците слушаха жадно и се мъчеха да отговарят умно, сякаш се досещаха колко важно е това изпитание, което щеше да избави един измежду тях от участта на призрачно видение и да го въведе в реалния свят. Човекът и насън, и наяве преценяваше отговорите на своите призраци, не се оставяше да го заблудят измамниците, долавяше в нечия колебливост растящ разум. Търсеше душа, достойна да стане част от вселената.

На деветата или на десетата нощ разбра (с известно огорчение), че нищо не бива да очаква от тези ученици, които приемат безучастно учението му, но може да се осланя на онези, които понякога дръзват логично да му противоречат. Първите, макар и достойни за обич и нежност, не можеха да станат личности; вторите донякъде вече съществуваха. Един следобед (сега и следобедите бяха посветени на съня, вече бодърстваше само два часа на разсъмване) разпусна завинаги многобройните си въображаеми ученици и остана с един-единствен. Едно мълчаливо, мрачно, понякога непокорно момче с остри черти, повтарящи чертите на оня, който го сънуваше. Дълго време не го смущаваше внезапното отстраняване на съучениците му; напредъкът след няколкото самостоятелни урока поразя учителя. И все пак бедата връхлетя. Един ден човекът излезе от съня като от лепкава тиня, взря се в призрачната светлина на залеза, която за миг сбърка със зората, и разбра, че не е сънувал. През цялата нощ и през целия следващ ден безсънието тегнеше над него с непоносимата си яснота. Реши да изследва джунглата, да се изтощи; сред бучиниша с мъка го споходи лек сън, изпъстрен с мигновени видения — първични, ненужни. Реши да събере учениците си, но едва бе изрекъл няколко

кратки поучителни думи, и те се разпръснаха, изчезнаха. В часовете на почти непрестанно бдение сълзи на гняв изгаряха старите му очи.

Разбра, че да ваеш несвързаната, хаотична материя, от която са направени сънищата, е най-тежката задача, с която може да се нагърби един мъж, дори да прозре всички загадки на висшия и нисшия ред: много по-тежка, отколкото да изплетеш въже от пясък или да изсечеш образа на безликия вятър. Разбра, че първата несполука е била неизбежна. Закле се да забрави огромното видение, което го бе заблудило в началото, и потърси друг метод на работа. Преди да го приложи, пожертва един месец, за да възстанови изхабените в бълнуване сили. Не си постави за цел да сънува и почти веднага заспа; прекара в сън голяма част от деня. В редките случаи, когато сънуваше през това време, не обръщаше внимание на сънищата. За да възобнови работата си, почака кръгът на луната да стане пълен. Сетне привечер се очисти във водите на реката, поклони се на боговете на планетите, произнесе обредните срички на едно могъщо име и заспа. Почти в същия миг му се присъни едно туптящо сърце. Присъни му се живо, топло, загадъчно, голямо колкото юмрук, гранатовочервено в мрачината на някакво човешко тяло още без лице и пол. С грижовна обич го сънува четиринайсет ведри нощи. Всяка нощ го възприемаше все по-ясно. Не го докосваше — само го следеше, наблюдаваше, може би го усъвършенстваше с поглед. Живееше с него, чувстваше го от различни разстояния и под различен ъгъл. През четиринайсетата нощ докосна с показалец белодробната артерия, а после цялото сърце — отвън и отвътре. Остана доволен от проверката. Съзнателно не сънува една нощ; после отново пое сърцето, изрече името на една планета и се зае да съзерцава друг от главните органи. Преди да изтече една година, стигна до скелета, до клепачите. Безбройните косми на главата бяха може би най-трудното. Сънува цял човек, един младеж, който обаче не се изправяше, нито говореше, нито можеше да отвори очи. Нощ след нощ човекът го сънуваше спящ.

В космогониите на гностиците демиургът замества един червен Адам, който не може да се изправи на краката си; тъй неловък, груб и първичен като този Адам от пръст бе и сънуваният Адам в нощите на мага. Един следобед човекът понечи да разруши своето творение, но му дожаля. (По-добре да беше го разрушил!) След като се закле пред всички възможни духове на земята и на водите, той се просна в

подножието на статуята, която беше може би тигър, а може би жребец, и помоли за просветление. Същата вечер, по залез-слънце, статуята изпълни молбата му. Този многолик бог му разкри, че земното му име е Огън, че в тоя храм (и в други подобни) са му се кланяли и са му принасяли жертви и че с магия ще съживи съновидението и че всички твари, с изключение на самия Огън и на сънуващия, ще го смятат за човек от плът и кръв. Заповяда му, щом го посвети в тайнствата, да го изпрати в другия разрушен храм, чиито пирамиди още стърчат там надолу покрай реката, та нечий глас да го слави сред онова пустинно място. И сънуваният се пробуди в съня на сънуващия.

Магът изпълни заповедта. Посвети известно време (цели две години), за да му разкрие тайните на вселената и на култа към огъня. В душата си скърбеше, че трябва да се раздели с него. Под предлог, че така изисква обучението, всеки ден удължаваше часовете, посветени на съня. Направи повторно дясното рамо, сякаш бе несъвършено. Понякога го обземаше тревожното чувство, че всичко това се е случило вече... Изобщо дните му бяха щастливи; затваряше очи и си казваше: „Сега ще бъда с моя син“. Или по-рядко: „Синът, който създадох, ме чака и ако не отида при него, ще престане да съществува“.

Постепенно го приучваше към реалността. Веднъж му нареди да забие знаме на един далечен връх. На другия ден знамето се вееше на върха. Подложи го и на други, все по-дръзки изпитания. С известно огорчение разбра, че синът му е готов да се роди и може би няма търпение. Тази нощ го целуна за пръв път и го изпрати в другия храм, чиито развалини се белеят надолу по течението на много левги тресавища и непроходима джунгла. Преди това (за да не узнае никога, че е видение, за да мисли, че е човек като всички други) го накара да забрави годините на ученичеството си.

Победата и покоят му бяха помрачени от скука. В дрезгавината на залеза и на зората падаше ничком пред каменната статуя, представяйки си може би как неговият въображаем син извършва същите обреди сред други кръгли развалини надолу по течението; нощем не сънуваше или сънуваше както всички хора. Възприемаше някак смътно звуците и формите на вселената: там далеч синът се подхранваше с тези отслабващи пориви на душата му. Целта на живота му бе постигната; магът изпадна в някакъв екстаз. След известно

време, което някои разказвачи на тази история предпочитат да изчисляват в години, а други — в десетилетия, в полунощ го събудиха двама гребци. Не успя да види лицата им, но те му разказаха, че в един храм на север се бил появил някакъв вълшебник, който можел да стъпва в огън, без да се изгори. Магът си спомни внезапно думите на бога. Спомни си, че от всички твари, които населяват земята, единствен огънят знае, че синът му е призрак. Този спомен отпърво го успокои, но после започна да го измъчва. Боеше се, че синът му ще се замисли за тоя странен дар и в края на краищата ще прозре участта си на жалко привидение. Да не си човек, да си проекция на съня на другиго — какво безмерно унижение, какво безумие! Всеки баща милее за рожбите, които е създал (или е допуснал) в миг на объркване или на щастие; естествено е и магът да се тревожи за бъдещето на тоя син, премисляй черта по черта, фибра по фибра в хиляда и една тайнствени нощи.

Краят на размислите му настъпи внезапно, но бе предшестван от няколко поличби. Най-напред (след дълга суша) над далечен хълм — облак, лек като птичка; после небето на юг — розово като венците на леопард; после гъст дим, който помрачи метала на нощите, и накрая — паническият бяг на зверовете. Защото се повтори онова, което се бе случило преди много векове. Останките от светилището на бога на огъня бяха унищожени от огън. В едно утро без птици магът видя как край стените се вият спиралите на пожара. За миг помисли да подири спасение във водите, но веднага разбра, че смъртта идва да увенчае старостта му и да го освободи от всички мъки. Тръгна срещу огнените езици. Но те не се впиха в плътта му, а го погалиха, обгърнаха го, без да го опарят, без да го изпепелят. С облекчение, със срам, с ужас магът разбра, че и той е видение, че някой друг го сънува.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.